

16 EKİM (2024) DÜNYA GIDA GÜNÜ

Gıda, doğrudan insan tüketimine sunulmayan canlı hayvanlar, yem, hasat edilmemiş bitkiler, tedavi amaçlı kullanılan tıbbi ürünler, kozmetikler, tütün ve tütün mamulleri hariç insanlar tarafından yenilen, içilen ve yenilmesi, içilmesi beklenen işlenmiş, kısmen işlenmiş veya işlenmemiş her türlü maddeyi ifade etmektedir.¹ İnsan yaşamı için oldukça önemli olan beslenme ise büyüme ve gelişmenin sağlanması, sağlıklı olma ve iyilik halinin sürdürülmesi ve geliştirilmesinde temel bir ihtiyaç olarak tanımlanmaktadır.²

Sağlıklı yaşam için gerekli olan beslenmenin gerçekleşebilmesi için tüketilen gıdanın da güvenli olması önem arz etmektedir. Gıda güvenliği, enfeksiyonu önlemek ve gıdaların sağlıklı beslenmemiz için yeterli besin maddelerini muhafaza etmesine yardımcı olmak amacıyla gıdaların işlenmesi, depolanması ve hazırlanmasıdır. Güvenli olmayan gıda mikroplara maruz kalmış, hatta bozulmuş olabileceği anlamına gelmektedir. Bu durum enfeksiyonlara neden olabilmektedir. Bu enfeksiyonlar insanları hasta etmekte hatta hayatı tehdit edici olabilmektedir. Ayrıca vücudumuzun sağlıklı olmak için ihtiyaç duyduğu besinleri emmesini de zorlaştırarak iyileşmeyi daha da geciktirmektedir. Güvenli olmayan gıdalar besin değerlerini kaybetmektedir. Bu nedenle güvenli olmayan gıdalar aynı zamanda yetersiz beslenmeye de yol açmaktadır.³ Güvenli gıdanın üretimi ve tüketimi, insanlar, dünya ve ekonomi için kısa ve uzun vadede faydalar sağlamaktadır.

Gıda kaynaklı hastalıklar, sağlık sistemlerini zorlayarak, ekonomi ve ticarete zarar vererek sosyoekonomik gelişmeyi engellemektedir. Gıda kaynaklı hastalıkların halk sağlığına ve ekonomilere olan yükü, yetersiz raporlama ve gıda kontaminasyonu ile ortaya çıkan hastalık ve ölüm arasındaki nedensel ilişkileri kurmanın zorluğu nedeniyle genellikle önemsenmemektedir.⁴ Fakat zararlı bakteri, virüs, parazit veya kimyasal maddeler içeren güvenli olmayan gıdalar, ishalden kansere kadar 200'den fazla farklı hastalığa neden olmaktadır. Dünyada, 600 milyon kişi her yıl kontamine gıda yedikten sonra hastalanmakta ve bunun sonucunda 420 bin ölüm ve 33 milyon sağlıklı yaşam yılı (DALY) kaybı olmaktadır.⁵ Güvenli olmayan gıda, özellikle bebekleri, küçük çocukları, yaşlıları etkileyen bir hastalık ve yetersiz beslenme kısır döngüsü yaratmaktadır. Gıda kaynaklı ölümlerden en fazla 5 yaş altındaki çocuklar etkilenmektedir. Her yıl 125 bin 5 yaş altı çocuk gıda kaynaklı nedenlerle ölmektedir. Bu sayı dünyadaki toplam gıda kaynaklı ölümlerin %40'ını oluşturmaktadır. Gıda kaynaklı hastalıkların ekonomik yüküne ilişkin ise 2019 Dünya Bankası raporu, düşük ve orta gelirli ülkelerde güvenli olmayan gıdalardan kaynaklanan harcamalarda her yıl 110 milyar dolar kaybedildiğini göstermiştir. Gıda güvenliğinin olmaması gıda israfına yol açarken, güvenli gıda üretimi pazar erişimini ve üretkenliği sağlayarak ekonomik kazancı arttırmaktadır.⁴

Güvenli gıdanın yanı sıra bir diğer önemli sorun ise gıdanın üretim ve tüketim aşamalarında olan gıda kaybı ve gıda israfıdır. Gıda kayıpları, "tedarik zincirinin çeşitli aşamalarında insan tüketimi için mevcut olan yenilebilir gıda miktarındaki azalma" olarak tanımlanmaktadır. Gıda israfı ise üretilen gıdaların ölçüsüz ya da bilinçsizce kullanılması ve tüketilmeden çöpe gitmesidir.⁶ 2024 Gıda Endeksi raporuna

¹ Gıda ve Güvenilir Gıda [Internet]

<https://kutahya.tarimorman.gov.tr/Belgeler/G%C4%B1da%20ve%20G%C3%BCvenilir%20G%C4%B1da.pdf>
Erişim:07.10.2024

² Aslan D. Halk Sağlığı ve Beslenme. Ankara, Türkiye: Hipokrat Yayınevi;2021.

³ Food Safety- FAO-[Internet] <https://www.fao.org/4/a0104e/a0104e08.htm> Erişim:07.10.2024

⁴ Food Safety WHO-[Internet] https://www.who.int/health-topics/food-safety#tab=tab_2 Erişim:08.10.2024

⁵ Food Safety WHO-[Internet] https://www.who.int/health-topics/food-safety#tab=tab_1 Erişim:08.10.2024

⁶ Gıda İsrafı ve Gıda Atığına Genel Bakış-T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı [Internet]

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-8)

göre; 2022 yılında Dünya'daki toplam gıda israfı 1.052 milyon ton olarak hesaplanmıştır.⁷ Kişi başı yıllık gıda israfı ise 120 kg olarak hesaplanmıştır.⁸

Tekrarlayan hava olayları, çatışmalar, ekonomik gerilemeler, eşitsizlik ve pandemi nedeniyle dünyada açlık ile karşı karşıya kalma gidrek artmaktadır. Bu durum, genelde tarım ile geçimini sağlayan yoksul ve savunmasız kesimleri en daha fazla etkilemektedir. Dünyada 2,8 milyardan fazla insan sağlıklı beslenmemektedir. Sağlıksız beslenme, günümüzde çoğu ülkede sosyoekonomik sınıflar arasında var olan mikro besin eksiklikleri ve obezite gibi sorunların temel nedenidir. İnsanlar genellikle temel gıdalara veya sağlıksız olabilen daha ucuz gıdalara güvenmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca taze veya çeşitli gıdaların bulunmamasından ve sağlıklı bir diyet seçmek gerekli bilgilerinin olmaması nedeniyle sağlıksız beslenmektedir. Açlık ve yetersiz beslenme; çatışma, aşırı hava olayları ve ekonomik krizlerin bir araya gelmesiyle daha da kötüleşmektedir.⁹ Dünyada 600 milyondan fazla insanın 2030 yılında açlıkla karşı karşıya kalacağı öngörülmektedir. Dünyada her 3 kişiden biri ise gıda güvencesizliği ile karşı karşıya kalmaktadır.¹⁰

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından duyurulan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde beslenme ile ilgili 'Herkes, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyilik hali için gıda, giyecek, barınma dahil yeterli bir yaşam standardı hakkına sahiptir' maddesi ile sağlıklı beslenme hakkı küresel olarak güvence altına alınmıştır.¹¹ Tüm Dünya'da gıdanın önemi ve korunması hakkında gerekli önlemlerin alınması için 16 Ekim 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), kuruluş günü olan 16 Ekim'i 1979 yılından itibaren "Dünya Gıda Günü" olarak kutlamaktadır.^{9,12} Etkinlikler, dünya genelinde 150'den fazla ülkede düzenlenmekte olup, öncelikle açlıktan ve kötü beslenmeden etkilenenler olmak üzere, herkesin gıda güvenliği ve sağlıklı beslenmeye erişimi için farkındalığını arttırmayı ve harekete geçmeyi teşvik etmektedir. Her yıl belirlenen temalara yönelik yapılan etkinliklerin 2024 yılının teması "**Daha İyi Bir Yaşam ve Daha İyi Bir Gelecek İçin Gıdaya Erişim Hakkı**" olarak belirlenmiştir.⁹ Bu tema kapsamında bireylere, toplumlara, ülkelere yapılması için öneriler sunulmuştur. Bireylere yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur:

- ✓ Gıda hakkınız koruyun.
- ✓ Yöresel ve mevsimsel gıdaları tüketin.
- ✓ Sağlıklı beslenme alışkanlıkları edinin.
- ✓ Biyoçeşitliliği desteklemek için tükettiğiniz gıdaları çeşitlendirin.
- ✓ Günlük hayatınızda gıda güvenliği için önlemler alın.

<https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?Sayfald=77> Erişim:14.10.2024

⁷ Food Waste Index Report 2024. Think Eat Save: Tracking Progress to Halve Global Food Waste- UNEP [Internet] <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/45230> Erişim:09.10.2024

⁸ Ensure sustainable consumption and production patterns -UN Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development -[Internet] <https://sdgs.un.org/goals/goal12> Erişim:10.10.2024

⁹ 16 October 2024 World Food Day - [Internet]- <https://www.fao.org/world-food-day/about/en> Erişim:10.10.2024

¹⁰ End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture- UN Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development -[Internet]- <https://sdgs.un.org/goals/goal2> Erişim:10.10.2024

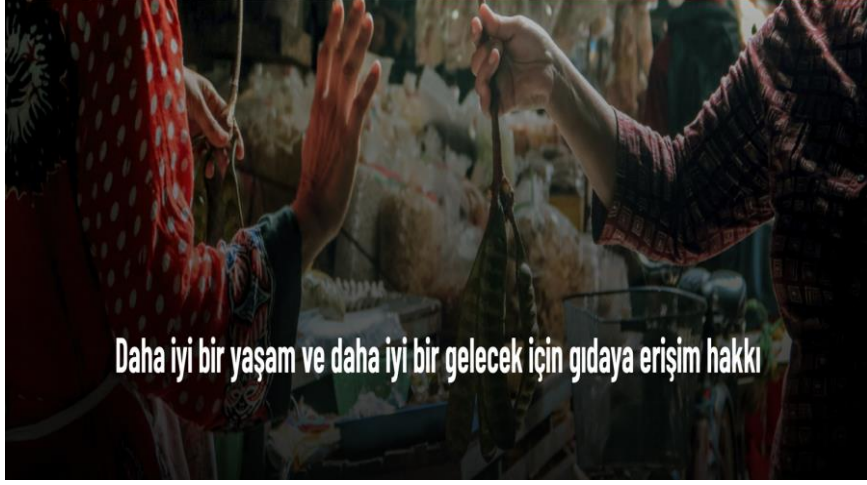
¹¹ Peace, dignity and equality on a healthy planet -UN -[Internet]- <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> Erişim:10.20.2024

¹² Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)-T.C Dışişleri Bakanlığı-[Internet]- https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-gida-ve-tarim-orgutu-fao_tr.mfa#:~:text=FAO%2C%20Ekim%201945'de,g%C4%B1da%20g%C3%BCvenli%C4%9Fini%20sa%C4%9Flamak%20amac%C4%B1yla%20kurulmu%C5%9Ftur Erişim:10.10.2024

Bu doküman, Dr. Sevgi Kargı tarafından, Prof. Dr. Dilek Aslan danışmanlığında 14 Ekim 2024 tarihinde hazırlanmıştır. Bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Kargı S., Aslan D. 2024 Dünya Gıda Günü Bilgilendirme Notu-HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi 2024/2025-8-[Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:16.10.2024.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-8)

- ✓ Gıda etiketi okuma bilinci kazanın.
- ✓ Beslenme rehberlerini okuyun.
- ✓ Gıda israfını azaltın.
- ✓ Gıda ihtiyacı olanlara yardım edin.
- ✓ Bilgileriniz güncel ve doğru olsun.¹³

¹³What can you do? - FAO--[Internet]- <https://www.fao.org/world-food-day/take-action/what-can-you-do/en>
Erişim:10.10.2024